

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

IV. An & quousque hæc pacta & promissa obligent, necessarioque
seruanda sint.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

video, tum in Imperio initio defectionis; tum etiam nuper in Belgio, pacta cum Sectarijs de libertate religionis inita, à summis & potentissimis principibus fuisse conformata.

100 Dixi tamen, prudenti & moraliter certo iudicio iudicatur; quia suspicio & leuis timor mali, præfertim qualis ex parua confidentia erga Deum, in hominibus politicis sæpe oriri solet, hac in re procul habendus est, simulque aduertendum, sæpe Principem Catholicum ad eiusmodi pacta ineunda compelli, non tam ob hostium potentiam, quam ob parum fidam suorum Prouincialium operam & assistentiam; quo quidem casu, etsi Princeps excusari possit à culpa rei Catholicæ male procuratæ; illi tamen, quorum vecordia Princeps in eam necessitatem coniectus est, à graui peccato excusari nequaquam possunt.

101 ASSERTIO V. Quod si tempus & locus patriatur, nullumque adeo in mora periculum sit, consultum, imo etiam necessarium erit, super eiusmodi pactis & conuentis, an & quatenus licite fieri possint, Romanum Pontificem consulere. Id consultum esse tradit Molanus libro 3. cap. 12. de fide hæreticis seruanda, ubi ait: *Itaque ut utrinque auferatur dissidentia, nihil tutius est, quam ut in rebus tanti momenti, & quæ periculose tractantur, ipsius etiam Maximi Pontificis auctoritas interueniat: ut quod semel bene tractatum est; postea absque scrupulo & remorsu retineatur, quamdiu aduersarius aperte pacta non transgreditur.*

Sed cur etiam hoc necessarium videatur, duplex est ratio. Prima; quia cum in eiusmodi pactis & conuentis tractetur non de villis aut agris; nec de vllis rebus temporalibus; sed de religione rebusque spiritualibus; ac simul per ea salutem ex consequenti derogetur communibus iuribus & legibus Ecclesiæ, ad quæ alioquin tuenda Principes ipsi, velut Ecclesiæ protectores obligantur, necessarium videtur, per se loquendo, ut ea inconsulto Summo Pontifice, ad quem eiusmodi causæ pertinent, non ineanatur; cuius est statuere & iudicare, quid præfenti Ecclesiæ statui expediens sit. Altera causa est, ut pacta eiusmodi & conuenta firmiter subsistant; ne forte si postea Pontificis auctoritate ex causa nonnunquam (iuxta dicenda dubio sequenti) irritentur, noua scandala perturbationesque in Ecclesia subsequantur.

102 Idem docet Robertus Swertius dissert. de fid. hæret. seruanda sect. 9. ubi ait: *Principi seculari nulla ratione permittitur, hæreticis licentiam tribuere hereses suas docendi: atq; adeo contractus ille iniustus & in Ecclesiæ præiudicium; nisi auctoritate eius, qui sacris præest, roboretur; sicuti in inducijs nostris (Belgicis) factum scimus. Ratio autem à priori hæc est. Nunquam permittitur, ut inferior scilicet secularis Princeps, in superioris, id est, Pontificis tribunal inuolet. Sicuti si Romanus Pontifex sine causa disponat de bonis Principis secularis, ea alienando, aut donando, donatio illa siue dispositio nullius omnino valoris sit; pari ratione siquid Princeps secularis attentet, in præiudicium Ecclesiastica potestatis, aut contra eam aliquid statuas, & pacificatur, pactum illud nullum futurum. Quare qui solida fidei veritate refragabilia, & nunquam violanda desiderat, aucto-*

ritate tum seculari, tum Ecclesiastici Principis imploret. Hactenus ille. Sed quod addit tale pactum etiam inualidum esse, dubio sequenti expendetur, ubi de valore & obligatione talium conuentuum ac promissionum agendum.

DVBIVM IV.

An & quousq; eiusmodi pacta & conuenta de toleranda religionis libertate obligent, ac necessario seruanda sint.

S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 11.

103 DIXIMUS dubio præcedenti, posse nonnunquam à Principibus Christianis pacta quædam & conuenta de falsa aliqua religione toleranda iniri, sed an & qua ratione obligent, hoc dubio discutendum restat. In qua re illud inter omnes constat, promissi fidem, & pacta non esse seruanda, si pars altera, cui fides data, prior fidem fallat, iuxta expressam regulam Iuris 78. in 6. vt docui etiam in Amuleto Castrensi c. 2. & fufius persequitur Ioannes Molanus de fid. seru. lib. 1. cap. 14.

Cæterum difficultas potissimè est in his casibus. Nimirum I. Si pacta eiusmodi minus prudenter ac consulto, nec sine peccato inita sunt. 2. Si mutatis rerum circumstantijs, incipiant esse pernitiosa Reipublicæ, vel Ecclesiæ. 3. Si per vim, vel fraudem extorta sint, præsertim à subditis rebellibus. 4. Si summo Pontifice inconsulto inita, eidem postea improbentur, vel ab eo etiam irritentur. De qua re duæ possunt esse extremæ sententiæ. Prima; in his casibus pacta eiusmodi non obligare, eo quod vel sint iniuste extorta; aut illicita. Secunda; ea vsq; adeo esse valida, vt quamdiu pars altera fidem non frangit, absolute & necessario seruanda sint, non obstante vlla etiam Pontificis dispensatione. Nostra vero sententia in sequentibus assertionibus consistit.

104 ASSERTIO I. Eiusmodi pacta & conuenta inter Principes, non habentes in sua administratione superiorem, legitime inita, per se loquendo, ac ubi vis aut fraus nulla interuenit, necessario etiam in conscientia seruanda sunt. Ita Molanus libro 1. capit. 25. 26. 27. & 28. Becanus in disput. de fide hæreticis seruanda capit. 7. & in aphorismis Iesuitarum, & in quæstionibus miscellaneis quæst. 4. & sequent. Hermas Letmatius de fide hæreticis seruanda, Robertus Swertius dissert. de fide hæreticis seruanda sect. 8. & alij Catholici scriptores omnes. Probatur ex scriptura, quæ grauitè improbat, & vindicatas fuisse docet fæderum violationes. Vt patet ex fædere filiorum Iacob cum Sichem, Genes. 34. & 49. ex fædere Mesa Regis Moab cum Israel 4. Reg. 3. ex violato fædere Sedechiæ Regis Iuda cum Nabuchodonosor Rege Babylonis 2. Paralipp. 26. & Ezech. 17. Denique ex ipso fædere Israelitarum cum Gabæonitis, licet ab initio per fraudem elicito, sed postea voluntarie comprobato & confirmato, Iosue 9. & 2. Reg. 21. Ratio est; quia iuris diuini & naturalis est, pacta & conuenta, præsertim publica, & publica auctoritate inita,

per se loquendo, seruanda esse. Accedit, quod omne humana societatis vinculum rumpi necesse est, vbi pactis & conuentis nulla est fides, aut nulla esse existimatur.

105 Neq; hanc assertionem aperte negant Sectarij, sed potius calumniantur Catholicos Doctores, quasi ipsi nullam hæreticis fidem seruandam esse doceant. Sed est manifesta calumnia, vt citati demonstrant. Obijciunt primo Conradum Brunum de hæret. l. 3. c. 15. & Simancham Catholicarum Institutionum c. 46. quasi docuerint, aut nunquam esse licita pacta eiusmodi cum hæreticis, aut non esse valida, adeoque fidem hæreticis seruandam non esse. Sed hi vniuersim ita non sentiunt; sed limitate & in certis casibus loquuntur. Brunus ea pacta esse illicita docet, per se loquendo, & extra calum necessitatis, vt nos etiam docuimus. Vterque etiam docet, inuolida esse pacta cum hæreticis, in rebus illicitis, vt pluribus demonstrat Heissius noster in refutatione aphorismorum Iesu. cap. 2. aphorif. 1. à n. 47. Siquidem Simancha ipse loc. cit. ait: *si fides hæreticis data esset à Principe, vel publica potestate, exacto seruanda esset: si modo quod addidisset, non sit de illo genere rerum, quas lex aut inspirata, aut naturalis vetat præstare.*

106 Secundo obijciunt Concilium Constantiense, in quo hæreticis, Hussio & Hieronymo Pragensi & re ipsa fidem seruandam non fuisse, & vniuersim hæreticis seruandam non esse doceri, aiunt. Respondetur, vtrumque falsum esse. Nam Hussio quidem à Concilio salui conductus fides data nulla est, à Sigismundo Imperatore data est; sed in communi forma, adeoque contra violentiam iniustam, salua semper iustitia, & iuris executione; addito simul interdicto, quo eidem sub poena capitis prohibuit fugam: quam conditionem cum Hussius non seruasset, & à fuga retractus, nollet hæresin abiurare, à Concilio velut hæreticus damnatus, degradatus, & sæculari brachio puniendus traditus est, absque vlla violatæ fidei culpa, iuxta communes iuris Cæsarei leges, L. *Quicumq;*. Cod. de hæreticis.

Hieronymus item Pragensis accepit quidem saluum conductum, non ab Imperatore Sigismundo, sed à Concilio Constantiensi; verum hac ipsa clausula expresse addita, *salua semper iustitia*, vt habetur in eodem Concilio session. 6. Qui proinde cum præsens, disputando, de hæresi conuictus esset, eamque abiurasset, vt videre est in eodem Concilio session. 19. postea denuo in hæresin relapsus, cū fuga se subduxisset, reductus, & absq; vlla iniuria exustus est, ibidem sess. 21.

107 Ad doctrinam vero eiusdem Concilij quod attinet, nusquam in eo statuitur, fidem hæreticis seruandam non esse. Sed in hunc modum solum decernitur session. 19. *Præsens s. Synodus, ex quouis saluo conductu per Imperatorem, Reges, & alios sæculi Principes hæreticis, vel de hæresi diffamatis concessio, nullum fidei Catholica, vel iurisdictioni Ecclesiastica præiudicium generari, vel impedimentum præstari posse seu debere declaras, quo*

minus dicto saluo conductu non obstante, liceat iudici competenti & Ecclesiastico, de huiusmodi personarum erroribus inquirere, & alias contra eos debite procedere, eisdemque punire quantum iustitia suadebit, si suos errores renocare pertinaciter recusauerint; etiamsi de saluo conductu confisi ad locum venerint iudicij, alias non venturi: nec sic promittentem, cum fecerit, quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum. Quod quidem decretum & per se rationi maxime consentaneum est; quando superior legibus aut pactis inferioris non ligatur, vt omnes Iureconsulti docent, ex Capit. *Cum inferior*, Extra de maiortate & obedientia; & fidem hæreticis seruandam non esse, nulla ratione indicat.

108 Tertio obijciunt duo, vt vocant, Concilia Lateranensia; primum est Concilium Romanum IV. sub Gregorio VII. vbi dicitur: *Nos sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicationis fidelitate, aut sacramento constructi sunt, Apostolica auctoritate à sacramento absoluisimus; & ne sibi fidelitatem obseruent, omnibus modis prohibemus, quousque ipsi ad satisfactionem veniant.* Idem refertur Canone, *Nos Sanctorum* 5. quæstione 6.

Alterum est Concilium Lateranense sub Innocentio III. vbi ita loquitur Pontifex: *si vero Dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, suam terram purgare negligeret ab hæretica fæditate, excommunicationis vinculo innodetur; & si satisfacere contempserit intra annum, significetur hoc Summo Pontifici, vt ex tunc ipse Vasallos ab eius fidelitate demittat absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant.*

109 Respondetur, neutrum decretum ad institutum quidquam facere, non solum quia in neutro decreto sermo proprie est de hæreticis; sed potius de Catholicis, vt ea decreta legentibus patebit; verum etiam quia in neutro decreto decernitur, fidem excommunicatis nullo modo seruandam, sed solum est sermo de speciali fide & iuramento, quo subditi suis dominis adstringi solent, à quo iuramento, demptâ scilicet Excommunicato, per Summum Pontificem, tanquam supremum Ecclesiæ caput, iurisdictione, subditi absoluuntur; iuxta ea, quæ de pœnis hæreticorum superius dicta sunt: quin autem specialis aliqua conuentionis, seu pacti præsertim publici fides, ex iusta causa initi, hæreticis vel excommunicatis seruanda sit, nullo modo negatur.

110 Quarto obijciuntur quædam decreta Pontificum, præcipue Gregorij IX. in epistola ad Archiepiscopum Mediolanensem, vbi ait: *Absolutos se nouerint à debito fidelitatis, & totius obsequij, quicumque lapsis manifesta in hæresin aliquo pacto quacunque firmitate vallato tenebantur obstricti.* Simile est decretum Sixti V. aduersus Regem Nauaræ, & Principem Condæum, propter hæresin olim excommunicatos.

Respondeo, neque ista decreta ad institutum pertinere; postterius enim nec de pactis publicis agit, quæ cum hæreticis inita sint; & particulare

111 est, quod alijs nihil præiudicat. Prius vero decretum loquitur de pactis, quæ cum aliquo, ante lapsum eius in hæresin fuerunt inita, non autem de pactis publicis, quæ cum ipsis hæreticis & infidelibus publica præsertim autoritate legitime ineuntur.

Quare concludo cum Molano libro 3. de fide hæreticis seruanda cap. 10. cum ait: Fateor quidem, esse aliquo numero Iurisconsultos, qui doceant, fidem priuatam hæretico, quia est hostis publicus, seruandam non esse. (quod ipsum tamen hodie in Imperio circa toleratos hæreticos locum non habet:) sed nullum, inquit, scio Theologum, neq. etiam clari nominis Iurisconsultum, quin conformiter doceant, fidem publicam hæretico seruandam esse; de quo solo præsens controversia instituitur. Ita Molanus.

Qui tamen libro 1. cap. 29. recte docet, etiam fidem priuatam, quæ in Reipublicæ damnus non vergat, per se loquendo, hæreticis seruandam esse, vt colligitur etiam ex Couarruuia, Aiala, contra Zafum apud eundem l. 1. c. 17. Certe toleratis hæreticis in imperio etiam priuatam fidem seruandam esse, indubitatum est.

112 **ASSERTIO II.** Eiusmodi pacta & conuenta seruanda sunt Principi, etiam si initio minus prudenter & circumspecte fuerint inita; quamdiu legitima Superioris auctoritate non irritantur. Ita videtur habere communis sententia apud citatos: estque id commune omnibus pactis & iuramentis, vt sola per se inconsideratio siue imprudentia alterius contrahentis ea irrita non reddat: esto ob eam inconsiderationem peccauerit promittens & contrahens: dummodo res ipsa, quæ promittitur, non sit per se mala. Ita enim promissio mutua matrimonij, etiam absque parentum scitu & consensu facta, obligat; etiam si ea promissio non omni culpa vacauerit. Ita etiam qui iuramento promisit, se ad carcerem tyranni rediturum, per se loquendo, non peccat, si iuramento satisfaciat; licet aliqui temere Tyranno ad necem se offerre non liceat. Ita etiam promissio iurata donationis, quamuis aliquin prodigæ, per se loquendo, implenda est.

113 Ratio est; quia licet quæ eiusmodi sunt, secluso pacto & iuramento, non liceant, tamen accedente iuramento, ob eam causam licita fiunt, quod cum maius malum existimetur esse, circa res eiusmodi pacta & iuramenta non seruare (ne scilicet humanæ societatis vinculum, quod fide pactorum & iuramentorum potissimum continetur, dissoluatur) iam hoc ipso necessitate fidei seruandæ cohonestantur; ita vt circumstantia illa praua ipsam quidem eiusmodi promissionem, non autem materiam promissionem afficiat & dehonestet: quod tamen de alijs rebus intrinsece malis dici nullo modo potest. Et confirmatur assertio; quia aliqui via aperiretur, qua omnium prope pactorum & conuentorum valor negari, aut sane in dubium vocari posset.

114 **ASSERTIO III.** Sed etsi pacta eiusmodi & conuenta initio, boni publici causa, legitime inita, postea successu temporis, mutatis rerum circumstantijs, communitati seu Reip. grauia

& incommoda incipiant esse, existimandum non est ea vim nullam deinceps habere. Ita recte Molanus lib. de fide hæreticis seruanda cap. 14. cap. 12. vbi ait: *Velle rescindere fidem, quando illud, quod recte promissum est, aliquid mali vel consequitur, vel consequi videtur, quid hoc est aliud, quam omnem vim publicæ fidei enervare? Cum enim fœdera fere fiunt inter regna, Resp. Principes, & potestates, quam facile fœdere inito aliquid mali consequitur? Vnde si fides rescindi posset, non video, quomodo non dico omnis, sed vnus controuersa ciuili finis possit esse iuramentum, vel fides publica.*

Ratio est; quia hæc est mens contrahentium, vt inito pacto, tam eomoda, quam incommoda, vtrinq. exæquentur, & pari vtraq. pars incommodorum subsequenti periculo exposita, eavi pacti ex æquo tolerare teneatur. Et confirmatur, Tum quia aliqui itidem aperiretur ianua, ad pacta & conuenta pro arbitrio rumpenda. Tum quia vi ipsius pacti re ipsa transferretur aliquod ius in partem alteram, quam possessio iure spoliare, ob incommoda postmodum obuientia, non licet: sicut non licet retractare emptiones, aliosq. contractus, etiam si post initum contractum inde incommodum oriatur; & indecirco sera poenitentia alterum contrahentium incessat.

116 Quare quæ nonnulli ex Catholicis scriptoribus indicant, eiusmodi pacta cum hæreticis inita vterius non obligare, quam quousque, rerum circumstantijs non mutatis, ipsa hæresis, etiam secluso pacto, licite tolerari potuisset, siue ob maius malum vitandum, siue ob maius bonum consequendum, probare non possum; quia nemo hac ratione vlla pacta seu fœdera ineunda putabit cum alia parte contrahente, quæ non nisi tamdiu ad seruanda pacta se obligatam sentiat, quamdiu nullum ex pacto incommodum sentiat. Et quamuis secluso pacto, princeps, mutatis ita rerum circumstantijs, hæresin licite non toleraret, tamen supposito pacto, licite ac necessario tolerat; quando ab ea euellenda excludit moralis impotentia, ne fidem fregisse videatur, vt in simili dictum assert. præcedente.

117 **ASSERTIO IV.** Sed neque pacta eiusmodi eo ipso continuo irrita censenda sunt, quod à Principe cū subditis rebellibus necessitate quadam, seu spe maioris boni ineuntur. Ita docet contra nonnullos Molanus lib. 1. de fide hæreticis seruanda cap. 3. & lib. 4. cap. 4. vbi ait: *Quæritur an conuentiones, quas subditi per rebellionem extorquent, seruandæ sint, an non sint. Quidam asserunt seruandas non esse. Quæ sententia si vera sit, irrita erunt, & illis omnia pacta, quæ hæcenus Alexander Farnesius, & auunculus eius Philippus Catholicus Rex (huiusque filius Philippus III.) cum rebellibus subditis transigerunt; quod pietissimæ eorum aures horrent audire. Sciunt enim, non decere Principem labium mendax, & nullam rem vehementius Reipub. continere, quam fidem. Sciunt, non modo publica cum hostibus, sed etiam priuata cum quibuscunq. pacta sancte seruanda esse, ac fidem rerum promissarum maxime apud Principem consistere oportere. Didicerunt in schola Christi illud Apostoli Ephes. 4. Induite nouum hominem, qui secretorum*

Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo. Itaque facessat perniciosum & sediciosum illud dogma; quod castæ aures audire nolunt. Quamquam enim magnum discrimen constituitur inter rebelles & hostes; eo quod rebelles nullum habeant ius hostile; ex usu tamen loquendi hostes vocantur omnes, contra quos arma feruntur. Et sicut usu loquendi hostes dicuntur, ita eadem phrasifiduciantur iure belli pacem, inducias, pacta, redemptionem, & similia postulare. Atque ut demus, his nihil belli iure deberi, debentur tamen eis quæcumque per conventiones promittuntur. Hactenus Molanus.

118 Ratio sumitur ex dictis. Tum quia licet rebelles subditi nulla eiusmodi fæderis, aut pacti societate digni sint, cum quibus Princeps paciscatur; & vero etiam absque pacto, quibusvis medijs ad Principis voluntatem, debitumque obsequium compelli possint; Princeps tamen, hoc ipso, quod re ita postulante, cum eis pacisci in animum inducit, cedit quoad hoc iuri suo, ipsosque subditos eâ conditione constituit & habet, qua cum illis, velut hac in re sui iuris, pacisci possit. Rationi accedunt exempla potentissimorum Principum, non solum extra Imperium, sed etiam in ipso Imperio, ut ex dictis colligitur.

119 ASSERTIO V. Quod si vero eiusmodi pacta, ab altera parte per fraudem, fallamque informationem sint elicita, merito censentur robore ac valore carere. Ita sentit Martinus Becanus disp. de fide hæreticis seruanda cap. 10. & in responsione ad aphorismos Iesuitarum; & videtur communis aliorum sententia. Probatur ex lege Nullus, Cod. de Summa Trinitate & fide Catholica, ubi de hæreticis statuitur, *sciatis omnes etiam, si quid speciali quolibet rescripto (eadem videtur ratio pacti) per fraudem elicit, ab huiusmodi hominum genere impetratum sit, non valere.* Ratio est; tum quia fraus ex parte alterius contrahentium, quæ pacto causam dedit, ipsam pactum prorsus inuoluntarium reddit, animumque obligandi, ex eius parte, qui fraudem patitur, plane excludit; in quo fraus differt à metu, vt dicetur. Tum quia commune est hoc omnibus pactis, vt si ab altera parte contrahente per fraudem elicita sint, robore careant.

Quare etiam verius videtur, pactum & iuramentum Israelitarum, quod cum Gabaonitis olim intercesserat, saltem ab initio, & per se loquendo, nisi vel erronea conscientia, vel etiam publici scandali causa obstitisset, in conscientia vim nullam habuisse; vt recte contra Nicolaum Lyranum docet Abulensis Iosue 9. quest. 19. & seqq. esto postea libera ratificatione ipsius Iosue & Israelitarum fuerit consolidatum, vt colligitur, ex 2. Reg. 21.

120 ASSERTIO VI. At vero si citra fraudem, quantum per apertam vim extorta sint, quandiu à superiore legitime non irritantur, obligant ac necessario seruanda sunt. Ita Molanus lib. 4. de fide seruanda cap. 4. & 5. art. 6. Ratio est. Tum quia vis seu metus illatus per se non tollit volun-

tarium, ad pacti valorem necessarium: est enim, quod ex metu fit simpliciter voluntarium, & non nisi secundum quid inuoluntarium. Tum quia eadem ratione pacta & iuramenta cum hoste inita, quamuis per iniustam vim & bellum extorta, seruanda sunt. Tum quia Princeps ita paciscens, remittit & condonat quasi defectum cognitum alterius partis contrahentis, si quem alloquin ex illa via contrahendum haberet.

Id quod multo verius est, si etiam iuramento pactum fuerit confirmatum; quando etiam prædoni seruandum est promissum iuramento confirmatum, nisi à Superiore relaxetur; esto alioquin priuata pacta, ab altero contrahente per vim extorta, in conscientia, vim nullam habent. Idem docui in Amuleto castrensi cap. 2. & consentit Molanus lib. 4. de fide seruanda cap. 7. & 8. vbi addit, captiuum prædonis non teneri de lytro suo iurare, secundum intentionem potentis; sed posse æquiuocatione deludere, aliudque intendere, quam intendat ille, cui iuratur. Secus se res habet in pactis & conuentis publicis, vbi locus non est æquiuocationibus, vt suo loco pluribus doceo.

121 ASSERTIO VII. Quamuis autem summus Pontifex eiusmodi pacta, suo arbitrato non possit dissoluere, si tamen inconsulto, vel non consentiente eodem Pontifice inita sint, intelligenda sunt saluo iure Pontificis & Ecclesie, ac Ecclesiasticæ iurisdictionis; quibus ea pacta per se præiudicare non possunt. Priorem partem tradit Molanus libro 3. cap. 14. vbi ait: *Romani Pontificis auctoritatem nullam esse ad destructionem, sed ad edificationem. Quia autem absque magna destructione non posset dispensare, vt fides publica à Concilio, aut Principe violetur; ideo dispensationis eius auctoritas & potestas eo se non extendit. Neque vllum habentis extitit, aut unquam extabit huius rei exemplum. Nam si Romanus Pontifex semel in fidei publica transgressione dispensaret, quod hoc non foret legitima dispensatio, sed potius dissipatio probatur: quia deinceps nemo posset securus esse habito à Rege, aut alterius tituli Principe saluo conductu, aut solemnium iuramento: eo quod semper periculum foret, ne regia potestas id via dispensationis extorqueat, quod semel concessum esse nouit.* Ita Molanus, qui proinde significat, Pontificem nunquam posse eiusmodi pacta & iuramenta dissoluere; siue in ijs dispensare.

Sed reuera Molanus loquitur in ijs solum casibus, quando Princeps circa propriam suæ iurisdictionis materiam, aut ex consensu Pontificis paciscitur, vt ex antecedentibus & subsequentibus, ipsoque discursu eiusdem colligitur.

Ratio igitur generalis est; quia Pontifex non habet potestatem in destructionem, sed ad edificationem; at vero si suo arbitrato, ac pro libito in eiusmodi pactis & conuentis dispensaret, grauissima in Republica Christiana orirentur scandala & perturbationes; quia nemo amplius vlla eiusmodi pacta cum Catholicis Principibus ineunda putaret. Ergo. &c. Acce-

dit quod eiusmodi pacta sæpe Ecclesiæ possunt esse vtilia, ex ipsis præsentibus rerum circumstantijs, vt constat ex dub. præced. Ergo non potest ea Pontifex suo arbitratu ac pro libitu dissoluere.

123 Posteriorem partem assertionis, post Simancham, recte tradit Sebastianus Heiss in refutatione Aphorismorum cap. 2. aphorif. 1. num. 47. vbi ait: *Cum hoc crimen (hæresis) directe ad sacramentalia spectet, eis præiudicare nequeunt, seu priuationem, seu Principum facta, in quibus semper hæc lætæ conditio, salus aliorum, & in primis vniuersalis Ecclesiæ iuribus.* Et infra numero 48. ait: *Iurisdictionem sacram non in omnibus, sed in casibus, Augustiniana confessionis religionem, fidem, ministeria, ritus, statuta, & ceremonias Ecclesiasticas attinentibus, suspensionem saltem ad tempus esse voluit Ferdinandus Rex piissimus, quantum ipse suspendere potuit; qua in re supremam sibi potestatem minime arrogauit; ac proinde Pontifici integram reliquit.*

Ratio sumitur ex dictis superius, circa assertionem primam, ex Concilio Constantiensi, quia superior legibus aut pactis inferioris non ligatur; quæ proinde iuri superioris præiudicare nihil possunt.

124 Supponit autem hæc assertio, eiusmodi pacta, ex hoc præcisè capite, non esse irrita, quod absque consensu Pontificis inita sint, vt etiam supponunt citati; etsi contrarium significet Swertius in fine dub. præced. citatus. Ratio est. Quia tametsi Princeps improvide paciscendo peccet, non tamen peccare videtur contra iustitiam aduersus Pontificem, vel Ecclesiam; sed solum contra obedientiam, & religionem, ac charitatem; quarum virtutum defectu, pacta non irritantur. Neque materia propinqua eius contractus est spiritualis, sed temporalis, & Principis potestati subiecta; nempe Iurisdicatio Principis, quæ in ordine ad certa peccata puniendæ, talibus pactis quasi inhibetur.

125 ASSERTIO VIII. Imo verius est, si quando eiusmodi promissa & conuenta per vim iniustam extorta, & nulla Summi Pontificis auctoritate interueniente inita, quamuis etiam simul iuramento firmata, posse Summi Pontificis auctoritate & sententia, vbi id, spectatis & expensis diligenter omnibus circumstantijs, Ecclesiæ oportunitum videbitur, in irritum reuocari. Ita iam antea docui in Amuleto Castrensi cap. 2. eademque est generalis, & à Doctoribus comuniter recepta doctrina Sancti Thomæ 2. 2. quæstione 89. articulo 7. ad 3. & constat ex vtroque iure Capit. *Ad audientiam*, de ijs quæ vi. Capit. *Debitores*, de Iureiurando, item *Lege*, *Metum* 9. *Lege*, *Si mulier*, 25. *Lege*, *Qui in carcerem*, 22. ff. *Quod metus causa*, & lege 1. Cod. de rescindenda venditione.

126 Ratio assertionis; est tñ quia iuxta regulam vtriusque iuris, *Vs & frans nemini patrocinari debet.* Tum quia qui vim intulit, tenetur ex iustitiæ obligatione vim amoliri, eumque quem læsit in suam pristinam libertatem restituere; adeoque remittere promissum, & iuramentum vi extor-

tum: quod nisi faciat, quid n̄ aut læsus ipse (sibi iuramentum non obstat) aut certe superior vtriusque, læsum suæ libertati vindicabit? Est autem Pontifex superior, & spirituale caput omnium Christianorum, cuius auctoritati ac potestati neque hæresis, neque vlla aliorum pacta derogare quicquam possunt. Accedit, quod eiusmodi pacta non solum ratione personarum contrahentium, sed etiam ratione ipsius materiæ, quæ est permissio hæresis, proprie Summo Pontifici & Ecclesiasticæ potestati subijciuntur. In vsu vero huius potestatis, magna opus est circumspetione, vel ex eo patet, quod mihi quidem non constat, hæctenus vnquam eam à Pontifice fuisse exercitam.

127 Neque vero hæc doctrina vel apud ipsos aduersarios exosa, aut scandalosa videri potest, quando ipsi multo liberius eandem, aduersus Catholicos, in sua causa, & verbo, & exemplo docent, vt ostendit loc. citat. Et prodest violentiæ iniustæ, malignam, sibi que ipsi noxiam conditionem habere perspectam; vt ab ea tanto ipsi reddantur alieniores. Qui vero docent, eiusmodi pacta, quamuis per vim iniustam extorta, nec Summi quidem Pontificis auctoritate posse vnquam eneruari, animant potius hostes fidei, vt eo nocentiores esse pergant.

128 Et confirmatur eadem doctrina. Omnes enim Catholici fatentur, propter enormia flagitia, licite nonnunquam inhiberi posse vsum iurisdictionis, vt dictum superius dub. 5. & tradunt Becanus quæst. miscell. 6. n. 6. & Heiss cap. 2. aphorif. 4. n. 82. quid n̄ igitur tolli etiam possit obligatio pacti per vim extorti, & Ecclesiæ perniciosa.

129 Ex quibus omnibus constat, non immerito Molanum cit. lib. 1. de fide hæreticis seruanda cap. 25. aduersus huius temporis Sectarios scripsisse: [Hi, qui sine pace & sine fœdere sunt, audent de sua fidelitate, homines aperte perfidissimi, gloriari, & omnem perfidiam inuidiam in Catholicos retorquere. Non tantum in priuatos Doctores; sed in vniuersitates, in Concilia Oecumenica, in ipsam Romanam Ecclesiam. Ab his enim omnibus proficisci dicunt illud dogma, hæreticis fidem seruandam non esse. Sic illi ex suo prauo ingenio de alijs iudicant. Qui mendaces sunt, omnes mendaces esse arbitrantur. Homines lubrici & incontinentes, neminè arbitratur continenter viuere. Similiter isti, qui in pace & fœdere viuere nesciunt, ex suo prauo ingenio omnes de perfidia suspectos habent. Et quia magno odio multaque impietate Ecclesiam Catholicam impugnant, ideo malitiose mētiri non erubescunt, nostram doctrinam esse, hæreticis nullam esse fidem seruandam.]

130 Certe fidem Catholicorum in seruandis promissis, magnifice commendat duplex exemplum, duorum augustissimorum, & potentissimorum Imperatorū, aduersus ipsum Hæresiarcham Lutherum; qui nimirū literis Maximiliani Imperatoris comunitus, Augustæ corā Cardinale Caietano illæsus cōparuit, & recessit; nō minus quā postea Wormatiæ Caroli Cæsaris verbo tutus fuit.

Contra vero quanta perfidia exempla de Sectarijs extant, præsertim Caluinistis, vel ipsis etiam de se mutuo quirantibus, videri potest apud citatos; vt & apud Robertum Swertium disert. sect. 12. & Maximilianum Sandæum, de emolumentis Dorthrechtanæ Synodi confid. 4. memb. 2. præter ea quæ hoc ipso tempore, proxime elapsis annis, & oculis nostris ipsi spectauimus, & non absque graui molestia & incommodo experti sumus: de quibus fusius egi in Amuleto Castrensi cap. 5. & 6.

DVBIVM V.

An, & qua ratione cum Infidelibus tum in quotidiano conuictu, tum cooperando ad aliquod opus infidelitatis; tum etiam disputando possit communicari.

S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 7. & 9.

Egimus hætenus de tolerandis infidelibus; nunc qua ratione cum illis communicari, tum in quotidiano conuictu, etiam participando in aliquo opere infidelitatis; tum etiam sermonis ac disputationis officio possit, breuiter declarandum est. Et quod ad primum atinet, S. Thomas hic cit. quæst. 10. a. 9. absolute quærit, vtrum cum infidelibus possit communicari, nempe communicatione politica, in conuictu, cohabitatione, mensa. Et respondet tribus conclusionibus, quæ nonnulla declaratione indigent.

Conclusio I. Communicare cum hæreticis & apostatis, qui à fide defecerunt, ecclesiastico iure, in pœnam ipsorum, prohibitum est. Probat, quia vtrique per Ecclesiam excommunicati sunt, quia quibus illicitum est communicare.

Cæterum hæc conclusio procedit quidem antiquo iure: at vero post bullam Martini V. editam in Concilio Constantensi, quæ incipit *Ad euicanda*, communicare cum excommunicatis, adeoque etiam hæreticis, siue apostatis, communicatione politica, per se non est illicitum, nisi in duobus casibus, si quis videlicet nominatim sit excommunicatus & denunciatus; aut notorius percussor Clerici; vt nunc post Antoninum, Caietanum, Victoria, Sotum, ex communi docent Henriquez lib. 13. cap. 5. num. 1. Suarez 3. part. tom. 5. disput. 9. sect. 2. & Toletus lib. 1. Summæ cap. 9. licet eam bullam aliter legant Nauarrus Manuali cap. 27. num. 35. & Couarruias in capit. *Alma Mater* 1. part. §. 2. num. 2. ita nimirum, vt extendatur interdictum communicandi, tam ad quosuis notorios, quam ad nominatim excommunicatos & denunciatos: vbi tamen ipsemet Nauarrus monet, casum notorij non esse vsu receptum, nisi quoad percussorem Clerici. Et quamuis alibi esset illicita communicatio cum quibusuis notorijs hæreticis, tamen in Germania, & similibus locis, illicita non esset ob multitudinem hæreticorum, &

communicationis necessitatem, vt cum Nauarro ibidem, & lib. 1. Consilio 1. q. 24. notauit Gregorius de Valentia hic q. 10. punct. 5.

Conclusio II. Communicare cum infidelibus qui nullo modo fidem Christianam receperunt, quales sunt Pagani, & Iudæi, nec ipsum ius diuinum aut naturale, nec aliqua lex Ecclesiastica, in pœnam quidem eiusmodi infidelium prohibet; imo nec vlla ratione in pœnam eorundem, secluso speciali delicto, prohibere potest. Ita habet etiam communis Doctorum sententia. Prima pars patet ex Apostolo 1. Cor. 10. v. 27. *Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes, propter conscientiam*; num scilicet idolis sacrificatum sit, an non sit. Posterior pars probatur ex eo; quia Ecclesia non potest animaduertere in eos, qui plane sunt extra Ecclesiam, nec pœna spiritali, nec etiam temporalis, ob solam infidelitatem, ex dictis dub. 4. & 5. iuxta illud 1. Cor. 5. v. 12. *Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt, iudicare?*

Concilio III. In certis tamē quibusdā casib⁹, merito ab Ecclesia prohibetur communicatio cum infidelibus; tum in pœnā, ob peculiaria quædam delicta infidelium; tum ob fidei contumeliam vitandam; tum maxime ob cautelam; qua ratione inprimis prohibendi sunt simplices & infirmi in fide à communionem quorumuis infidelium; præcipue ne magnam cum eis familiaritatem habeant, aut absque necessitate cum illis communicent. Probat, quia Ecclesia habet ius tum defendendi honorem fidei, suorumque fidelium salutem; tum in casu delicti, etiam puniendi infideles, non quidem pœna spiritali Excommunicationis, sed temporalis: siue alioqui tales infideles temporaliter subiecti sint Ecclesiæ, siue non sint, vt patet ex dictis citat. dub. 4. & 5.

Vbi notandum ex Capit. *Nullus*, & Capit. *Omnnes*, causa 28. quæst. 1. communiter à Doctoribus colligi decem casus, quibus Christiani cum Iudæis, partim ob fidei contumeliam vitandam, partim etiam ob cautelam, communicare prohibentur, siue illi alioqui tēporaliter Ecclesiæ subiecti sint, siue non sint; quos etiam recenset Azor tom. 1. lib. 8. cap. 22. nimirum 1. Habitare simul cum Iudæis. 2. Ad eorum conuiuia accedere, vel eos ad nostra inuitare; & sic vna cum eis cibum capere. 3. Simul cum eis in balneo lauare. 4. Eos infirmitatis causa curandæ aduocare. 5. Ab eis medicinas recipere, nisi forte pretio emptas. 6. In eorum domibus nutricem agere. 7. Eis famulatum præstare. 8. Seruitutis vinculo ab eis mancipari. 9. Eisdem publicis officijs inter Christianos præficere. 10. Vesce eorum azymis. Quæ omnia putat Azor mortalia esse, nisi forte materia leuitas, aut ignorantia, adde vel consuetudo excuset: imo Arragonius hic articulo 9. dicit, cessantibus in particulari casu causis prohibitionis, maxima ex parte excusari à peccato talem communicationem. In plerisque etiam casibus, adiecit excommunicatio lata aut ferendæ sententiæ, vt videre est apud Syluestrum V. *Iudæi* §. 2. & 3.